

Jozef Čentěš: Odpočúvanie – procesnoprávne a hmotnoprávne aspekty

Beckova edícia právne inštitúty, Bratislava 2013, 250 strán

Vladimír Gajdičiar*

Je zrejme, že efektívne vyhľadávanie a vyšetrovanie najzávažnejších foriem organizovanej kriminality si zo strany štátu nevyhnutne vyžaduje používanie aj takých prostriedkov, ktorými sa v istej miere bezprostredne zasahuje do práva jednotlivcov na súkromie. Jedným z nástrojov boja proti organizovanej kriminalite je aj využívanie inštitúty odpočúvania. Problematika odpočúvania, ako i analýza právnej úpravy tohto inštitúty, ako zásadného zásahu do základných práv, predovšetkým do práva na súkromie, je vďačnou témou mnohých odborných článkov, ako i úsudkov laickej verejnosti. Komplexné spracovanie analýzy súčasnej právnej úpravy inštitúty odpočúvania s poukázaním na dôležité súvislosti jeho historického vývoja a na systém právnych záruk pred jeho zneužitím, doplnený o zmysluplné návrhy *de lege ferenda*, je v rámci odborných vedeckých publikácií ojedinelé.

V nakladateľstve C. H. Beck v Bratislave v ostatných mesiacoch vyšla vedecká monografia s atraktívnym obsahom pod názvom „Odpočúvanie – procesnoprávne a hmotnoprávne aspekty“, ktorej autorom je doc. JUDr. Jozef Čentěš, Ph.D. Autor v monografii sumarizuje svoje dlhoročné poznatky z problematiky odpočúvania, ktoré v minulosti publikoval nielen v rôznych vedeckých článkoch a štúdiách, ale rovnako prezentoval v rámci svojej pedagogickej činnosti, ako aj na domácich a medzinárodných vedeckých konferenciách a absolvovaných študijných pobytoch.

Autor sa vo vedeckej monografii zaoberá inštitútom odpočúvania a jeho procesnoprávnym a hmotnoprávnym aspektom. Monografia pojednáva o významných medzinárodnoprávných a ústavnoprávných aspektoch práva na súkromie, ako i hodnotením zásahov do tohto práva z hľadiska zásad legality, legitimity a proporcionality. Prevažná časť monografie venuje pozornosť právnej úprave odpočúvania v trestnom konaní ako i mimo trestného konania a to samostatne v českom a prevažne slovenskom právnom poriadku, s akcentom na vymedzenie zákonných podmienok odpočúvania, súdnu kontrolu odpočúvania, ako i použitie informácií získaných zákonným odpočúvaním ako dôkazu v inej trestnej veci. Autor sa v publikácii venuje princípom právneho štátu, ako i zásadám legality, legitimity a proporcionality. V neposlednom rade sa autor zameriava na ucelený popis právnych záruk ochrany pred neoprávneným odpočúvaním z pohľadu jednotlivých legislatívnych predpisov v právnom prostredí Slovenskej republiky a kontrole ich dodržiavania konaním pred všeobecnými súdmi a Ústavným súdom Slovenskej republiky, čo je v práci zvýraznené aplikačnými poznatkami z ich rozhodovacej činnosti.

Ako uvádza sám autor, cieľom tejto vedeckej monografie je analýza inštitúty odpočúvania ako zásahu do základných práv, najmä práva na súkromie, v podmienkach Slovenskej republiky, jeho medzinárodnej právnej úprave a zovšeobec-

nenie aplikačných poznatkov z rozhodovania kompetentných orgánov Slovenskej republiky.

Vedecká monografia vychádza z bohatého zoznamu odbornej literatúry a okrem fundovaného teoretického výkladu aktuálnej právnej úpravy, táto obsahuje aj pestrú škálu zásadných rozhodnutí Európskeho súdu pre ľudské práva v Štrasburgu, Ústavného súdu Slovenskej republiky a Ústavného súdu Českej republiky, týkajúcich sa predmetnej oblasti. Celé dielo je napísané na vysokej odbornej úrovni, veľmi erudovane, aktuálne a prakticky, čomu prirodzene prispieva aj dlhoročná praktická skúsenosť autora nielen ako vysokoškolského pedagóga, ale predovšetkým dlhoročného prokurátora Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky.

Autor vedeckú monografia logicky a systematicky rozdelil do úvodu, šiestich na seba nadväzujúcich kapitol a záveru. Každá samostatná časť kapitoly v jej závere autorom efektívne zosumarizovaná.

V jednotlivých kapitolách sa autor postupne venuje právu na súkromie ako súčasť základného práva, historickému vývoju právnej úpravy odpočúvania na Slovensku, súčasnej právnej úprave odpočúvania v českom a slovenskom právnom poriadku, systému právnych záruk ochrany pred odpočúvaním v Slovenskej republike, ako i aplikačným poznatkami z používania odpočúvania a vlastným návrhom právnej úpravy *de lege ferenda*.

V úvode autor poukazuje na nevyhnutnosť existencie primeraných a účinných záruk pri odpočúvaní, ktoré pozostávajú najmä zo zodpovedajúcich právnych predpisov a účinnej kontroly ich dodržiavania s tým, že právnú úpravu odpočúvania podriaďuje požiadavkám vyplývajúcim predovšetkým z medzinárodných zmlúv o ľudských právach a základných slobodách. Autor prízvukuje, že verejná moc musí rešpektovať pravidlá fungovania právneho štátu a postupovať tak, aby sa nadmerne neobmedzila právna ochrana jednotlivca, pričom neopomína zvýrazniť, že ak má právna úprava pôsobiť preventívne, musí byť dostatočne zrozumiteľná, jednoznačná a adresná tak, aby nevznikali pochybnosti o právach a povinnostiach účastníkov dotknutých vzťahov všeobecne. Aj z tohto dôvodu autor považuje za potrebné, precizovať právnú úpravu v predmetnej oblasti a to nielen v záujme právnej istoty, ale najmä reálnej ochrany individuálnych práv jednotlivca.

Prvá kapitola je venovaná právu na súkromie, ktoré autor považuje za jedno z najdôležitejších práv jednotlivca z pohľadu jeho medzinárodných, európskych a ústavných aspektov. Bližšia pozornosť je venovaná čl. 8 Dohovoru a judikatúrou vymedzeným pozitívnym a negatívnym záväzkom štátu, ako i Charte EÚ, ktorá Lisabonskou zmlouvou plne potvrdila základné práva tak, ako sú zaručené Dohovorom. Z pohľadu ústavnoprávných aspektov autor vhodne približuje základné princípy právneho štátu a právo na súkromný život, ktoré patrí medzi základné práva garantované právnym poriadkom Slovenskej republiky. V neposlednom rade autor objasňuje zákonné aspekty zásahu do práva na súkromie s tým, že

* Mgr. Ing. Vladimír Gajdičiar, Katedra trestného práva, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Brno.

zdôrazňuje oprávnenosť takýchto zásahov pri kumulatívnom splnení zásad legality, legitimity a proporcionality.

Druhá kapitola je zameraná na historický vývoj právnej úpravy odpočúvania na Slovensku po roku 1989, keďže pred týmto obdobím nebolo odpočúvanie legislatívne upravené zákonom, ale vymedzené len internými normatívnymi aktmi. Autor posudzuje historický vývoj právnej úpravy odpočúvania k trestnému konaniu ako aj vývoju tohto inštitútu mimo trestného konania. Táto veľmi podnetná kapitola ponúka detailný prehľad jednotlivých legislatívnych zmien, ktoré priblížili slovenskú právnu úpravu odpočúvania k európskym štandardom, k požiadavkám na ochranu základných práv a slobôd a k minimalizácii zásahov zo strany verejnej moci.

Tretia kapitola ponúka podrobný pohľad na súčasnú právnu úpravu odpočúvania v českom právnom poriadku z pohľadu právneho vymedzenia v trestnom konaní a právnej úpravy mimo trestného konania. V časti venovanej trestnému konaniu autor poukazuje na zákonné podmienky uplatnenia inštitútu odpočúvania z pohľadu zásad subsidiarity, zdržanlivosti a primeranosti. Rovnako svoju pozornosť venuje obmedzeniam použitia odpočúvania, súdnej kontrole odpočúvania a všeobecným a obsahovým náležitostiam príkazu na odpočúvanie a záznamu telekomunikačnej prevádzky, ako i podmienkam použitia takéhoto záznamu ako dôkazu v inej trestnej veci. Táto časť špecifikuje aj povinnosť zničiť záznam telekomunikačnej prevádzky a informovať osobu o tom, že bola odpočúvaná. V právnej úprave odpočúvania mimo trestného konania autor vymedzuje zákonné podmienky oprávnenosti použitia spravodajskej techniky, súdnej kontroly odpočúvania, pričom neopomína zdôrazniť, že takto získaná informácia nie je použiteľná ako dôkaz v trestnom konaní.

Štvrtá kapitola je nosnou kapitolou celej monografie a týka sa súčasnej právnej úpravy odpočúvania v slovenskom právnom poriadku. Pozornosť autora je v zásade upriamená na právnu úpravu odpočúvania v trestnom konaní (ďalej rozlíšenej podľa ustanovení § 115 TP a § 116 TP) a právnu úpravu tohto inštitútu mimo trestného konania. Úvodom vymedzenia právnej úpravy v trestnom konaní autor stručne vysvetľuje formálne a materiálne podmienky zákonného spôsobu získania dôkazu s tým, že Trestný poriadok jednoznačne vylučuje dôkazy, ktoré neboli získané zákonným spôsobom. Následne autor popisuje zákonné podmienky inštitútu odpočúvania ustanovené v § 115 TP, obmedzenie jeho použitia a súdnu kontrolu. Z formálnych náležitostí príkazu na odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky autor svoju pozornosť sústreďuje najmä na uvedenie a odôvodnenie skutkových okolností. Pri použití záznamu ako dôkazu v inej trestnej veci, ktoré je prípustné len vtedy, ak sa súčasne aj v tejto veci vedie trestné stíhanie, sa autor pri výklade slova „súčasne“ prikláňa k tzv. vecnej súvislosti, ktorú v monografii vedecky konfrontuje s tzv. časovou súvislosťou. V neposlednom rade sa táto časť venuje povinnosti zničenia záznamu telekomunikačnej prevádzky, či poskytovaniu súčinnosti pri odpočúvaní. V časti venovanej odporúčanému odpočúvaniu, autor poukazuje na rovnováhu verejného a súkromného záujmu a na posúdenie oprávnenosti tohto zásahu do súkromia. Pokiaľ ide o vymedzenie predmetného inštitútu v ustanovení § 116 TP, autor popisuje zákonné podmienky jeho použitia a súdnu kontrolu, ako i príkaz na zistenie a oznámenie údajov o uskutočnenej telekomunikačnej prevádzke, pričom poukazuje na skutočnosť, že toto ustanovenie nedefinuje odpočúvanie a odporúča zmeniť jeho názov. Záver tejto časti právnej úpravy je veno-

vaný rozlíšeniu ustanovení § 90 TP a § 116 TP. V právnej úprave odpočúvania mimo trestného konania autor stručne vymedzuje zákon o ochrane pred odpočúvaním a zákonné podmienky jeho aplikácie. Rovnako sa venuje záznamom z odpočúvania a použitiu informácií získaných zákonným spôsobom, ktoré sú v zmysle § 119 ods. 2 TP použiteľné aj v trestnom konaní. Autor poukazuje na kontrolu takéhoto odpočúvania prostredníctvom súdu a kontrolu vykonávanú Národnou radou SR. Záver kapitoly je venovaný nielen použitiu informácií získaných zákonným odpočúvaním, ale predovšetkým porovnaniu odpočúvania v trestnom konaní a mimo trestného konania, najmä pokiaľ ide o rozsah používania, kontrolné mechanizmy, či oprávnenia jednotlivých štátnych orgánov.

Piata kapitola ponúka ucelený prehľad o systéme právnych záruk ochrany pred neoprávneným odpočúvaním v Slovenskej republike a to z pohľadu právnych záruk takejto ochrany a kontroly ich dodržiavania. Jednotlivé právne záruky autor subsumuje pod ustanovenia Občianskeho zákonníka, zákona o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci, zákona o elektronických komunikáciách, zákona o ochrane osobných údajov, zákonníka práce a trestného zákona. Pokiaľ ide o kontrolu dodržiavania právnych záruk ochrany pred neoprávneným odpočúvaním, autor poukazuje na možnosti, kedy môže dotknutá osoba uplatniť svoje legitímne právo pred všeobecnými súdmi a kedy pred ústavným súdom, ktoré opiera o rozsiahlu judikatúru Ústavného súdu SR.

Šiesta kapitola uzatvára vedeckú monografiu stručným pohľadom na aplikačné poznatky z používania odpočúvania z pohľadu rozhodovacej činnosti Ústavného súdu SR a všeobecných súdov.

V závere vedeckej monografie autor sumarizuje dostupné poznatky z predmetnej problematiky a poukazuje na isté nedostatky súčasnej právnej úpravy inštitútu odpočúvania v Slovenskej republike, najmä pokiaľ ide o oprávnenosť zásahov do súkromia jednotlivcov. Autor predostiera vlastné kvalifikované návrhy a riešenia *de lege ferenda*, ktoré opiera o potrebu precizovania existujúcej právnej úpravy a ktorých akceptovanie môže prispieť k prehĺbeniu ochrany súkromia jednotlivcov.

Ako uvádza sám autor v predhovore samotnej monografie, jeho postoje podporujú nevyhnutosť rešpektovania základných práv, najmä práva na súkromie jednotlivca pri odpočúvaní, a zabráneniu tak arbitrárnemu postupu orgánov verejnej moci. Po dôkladnom preštudovaní uvedenej publikácie bude čitateľovi zrejmé, že sa autorovi podarilo tieto postoje dostatočne zrozumiteľným spôsobom popísať a argumentačne relevantným spôsobom obhájiť.

Predmetná vedecká monografia docenta Čentéša je spracovaná na vysokej odbornej úrovni s jednoznačnou znalosťou skúmanej problematiky. I napriek skutočnosti, že sa vedecká monografia nezameriava na všetky aspekty skúmanej problematiky, jej obsahové zameranie dozaista prispeje k prehĺbeniu a rozšíreniu poznatkov o problematike odpočúvania. Vzhľadom na uvedené, ako aj na absenciu obdobnej odbornej literatúry z predmetnej oblasti, je možné recenzovanú monografiu dozaista odporučiť nielen záujemcom o trestné právo a právny teoretikom, ale predovšetkým advokátom, sudcom a orgánom činným v trestnom konaní.